

1925. 3077 Kanne 8 717-14721
E. Kolleris

Nr. 6, vol. 24

1925

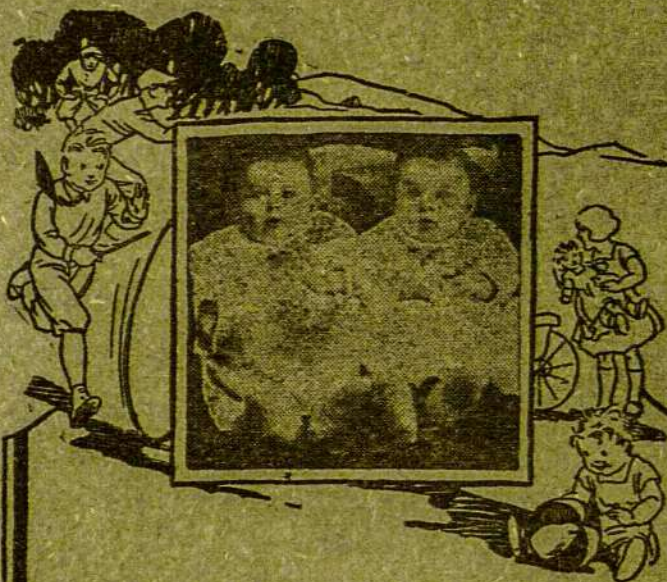
ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN MONTHLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 25 c.

Birželis m. == June, 1925

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

Štai Linksmai Bambino Dvynukai

Negalėjo ramiai ilsėtis per 10 mėnesių. Dabar miega ramiai ir auga riebyn. Perskaitykit žemiau pacituotą laišką ir nuspręskit nupirkti bonką Bambino savo kūdikiui be jokio atidėliojimo. Šitas puikus kūdikių vidurių valytojas privalo užimti žymiausią vietą kiekvienoje naminių vaistų šėputėje.

“Gerbiamieji—

Šiuo laišku noriu jums ištarti širdingiausį ačiū už gerus vaistus, kuriuos man prisiuntėt. Per 10 mėnesių aš negalėjau ramiai primigti nei vieną naktį ir kaip greitai aplaikiu vaistus, kuriuos man prisiuntėt, tuojaus daviau savo kūdikiams ir po to jie užmigo ir ramiai miegojo visą naktį. Aš turiu penkis kūdikius ir mano nelaimė iki šiol nieko nežinojau apie šituos gerus vaistus, kuriais yra Bambino. Dar kartą tariu ačiū ir linkiu, kad šiuos vaistus naudotų visos motinos. Jie padarė stebuklus mano kūdikiams ir dabar jie auga riebyn.”

Mrs. W. K., New Britain, Conn.

Pareikalaukit dykai duodamo Bambino pavyzdžio ir Dr. Richterio Knygos Motinoms. Arba nusipirkite už 35c bonką Bambino iš savo vaistininko šiandien.

F. AD. RICHTER & CO.

Berry & South 5th Sts., Brooklyn, N. Y.

„ŽVAIGŽDĖ“ -- MĖNESINIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitinių laikraščių „ŽVAIGŽDĖ“ dabar eina kaip mėnesinis literatūros, mokslo ir politikos žurnalas, leidžiamas A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienės „Žvaigždė“ knygos kaina 25 centai, metams prenumerata 2 dol.

BIRZELIS — JUNE 1925 M.

1875

1925

50 METŲ VYSKUPO M. VALANČIAUS MIRTIES
SUKAKTUVĖS.

Užprašymus ir pinigus
adresuokit:

„ŽVAIGŽDĖ“

3654 Richmond St.
Philadelphia, Pa.

LTSR valet.
respublikinė
biblioteka

S. Daukantas, atbudusios Lietuvos idealas, Valančiaus sandarbininkas.

Vyskupo M. Valančiaus Darbai.*)

(Pabaiga.)

„Mūsų Raštų ir Raštininkų“ autorius tvirtina vyskupą Valančių padėjusį 8000 rublių įkurti spaustuvei Prūsų Lietuvoje, kur jo raštai buvo spaudinami po 1865 m. Dr. Totoraitis savo „Lietuvos Atgijime“ pažymi „neaiškų gandą“, M. Valančių knygoms Prūsiose spausti davus keturis tūkstančius rublių. Jurgio Bielinio biografas*) mini, kad vieną kartą per tą vėliaus labai pagarsėjusį knygų platintoją vyskupas nusiuntęs Tilžėn 3000 rublių užmokėti už spaudinamas ten knygas. „Gal dar besvajodamas apie kunigų seminariją, Bielinis buvo užėjęs Kaurė pas vysk. Valančių. Matyti jau buvo įtikimas tam garsiajam švietėjui žmogus“ — daro savo pastabą rašytojas. Bielinis, aršiausiuose lietuvių raštų persekiojimo laikuose žinomas kaipo Baltasis Erelis, gimęs 1846 metais, pabaigoje Valančiaus gyvenimo, kuomet rusų valdžia ištriėmė pirmuosius susektus lietuviškų raštų platintojus, buvo pačiame savo žydėjime, 30 metų vyras.

Esa — „Ilgą laiką centru, iš kurio plito knygos po Kauno guberniją, buvo Garšvių sodžius, netoli Naujamiesčio. Augštas, tvirtas, gražus vyras Bružas su savo sesele pristatydaves ten lietuviškas knygas iš Tauragės dideliu vežimu. Knygų sakrova buvusi Dilkaus, gyvenusio krumuose nuošaliai nuo kaimo, daržinėje. Kita sakrova buvusi to paties Garšvių kaimo ukininko Sliužo namuose. Knygas skirstęs siuvėjas Ladukas, gi jas išvažiodaves po visą Kauno guberniją pats to viso darbo gaspadorius J. Baltasis Erelis (Bielinis) ir kiti keturi jo padėjėjai.“

Jūs visi gerai atsimenate senį Steponką arba Steponke-

*) Žiūr. „Aušros“ 40 m. Sukaktuvėse psl. 252.

vičių, ką ir prie mūsų (Maspeth'o) bažnyčios ilgus metus pardavinėjęs lietuviškas knygas bei škaplierius, pernai pasimirė. Velionis Norbertas Steponka (ne Julius, kaip per klaidą atspausta „Aušros“ 40 m. Sukaktuvių“ knygoje. Red.) pasakodavo, kad, kiek jam vien žinoma, vyskupas Valančius buvo surinkęs nuo kunigų ir pasiuntęs į Prūsus per džiakono Zabermann'o tarpininkystę lietuvių spaudos reikalams dvidešimtis penkis tūkstančius rublių. Vyskupas taipgi pasiuntęs į Prūsus tris ištikimus jaunus vyrus, kad apsipažintų su Prūsų spaustuvėmis ir praskintų kelius, kuriais Valančiaus ir jo padėjėjų slapta spausdinamos užsienyje knygos galėtų prasiplatinti Lietuvoje.

Steponkevičius kartu su Serapinu*) (čikagiškio mario-
no, Serapino, tėvu) daug metų platino lietuviškas kny-

*) Tyrinėjant apie Serapinų darbuotę Chicagoje ir kitur, daugiausiai pasisėkė gaut žinių, paremiančių velionies Steponkos pasakojimą nuo senio Ražučio, plačiai žinomo Brooklyno lietuviams kaip ilgą laiką gaspadoriausio taip vadinamame Tautiškame Name. Antanas Ražutis gimęs 1856 m. Pocių kaime, Švieksnos parapijos, 1873 metais išėjo į vaiską už brolių Motiejų. Po Turų karui sugrįžęs 1878 m. į tėvynę, 4 metus buvo akėžys sargybiniu Rietave. Jam reikėdave apjodyti Rietavo, Endriejavo, Veviržėnų, Vie-raičių, Švieksnos apygardas. Pažinojęs daugelį bagamaznikų, tarp jų ir N. Steponką, kuris 2 metu laikęs karčiamą Rietave, paskui bene motus buvo sargybiniu prie plento, rinkdamas kunigaikščiui Oginskiui duoklę nuo pravažiuojančių, ir vis knygas pardavinėdavęs. Dar prieš išėjimą į vaiską Ražutis žinojęs daugelį švieksniškių užsiimant gabenimu lietuviškų knygų iš Prūsų. Sargybiniu budamas Ražutis ir kiti, nors žinodavę apie knygų slaptą gabenimą, bet nešėjams nieko blogo nedarydavę, palikdami lietuviškų knygų gaudymą žandarams. Knygas perneštas per abidvi linijas, kareivių saugojamas, Ražučio žinia, nešikai paslėpdavę miške ar kerpėse (samanose) tam tikruose padėliuose. Iš čia tas knygas, kam reikia, pasiimdavo ir veždavo tolyn. Ražutis atvyko Amerikon 1884 metais, gyveno New Yorke prie Mulberry gatvės, dirbo prie siuvėjų porą metų ir 1886 m. užsidėjo „kriaučių šapą“, kurioje davęs darbą ir savo senam pažįstamui knygnešiui iš Lietuvos Steponkai, atvykusiam Amerikon bene 1886 metais.

Antano Ražučio žmona Barbora (Steponaičiukė iš Eržvilko miestelio) buvo si Tilžėje 1892 metais parsinešė knygų per Smalininkų kamarą. Jurbarke tuomet buvę apie dešimtis senesnių tretininkų (davatkų), per kurias labai skleidęs knygas kun. Marcinkevičius. Dvi seniausios tų davatkų, kurias kitos mergaitės vadindavę tetutėmis ar panelėmis, buvusios netoli 50 metų ir

gas. Nekartą buvo susekti, neteko savo prekių bet vis jiems pasisekė išsisukti. „Aušros“ laikais rusų žandarai taip drūčiai juos suėmė, kad nebuvo vilties jiems išsisukti nuo ištremimo, tad jie gelbėjosi pabėgimu į Ameriką. Steponkevičius apsigyveno Brooklyne ir iš čia

kokių dvidešimtį metų, kaip žmonės sakydavę, vis platindavusios lietuviškas knygas

A. Ražučio patariamasis „Žvaigždės“ reporteris atsilankė ir pas kitus šviečkniečius, beje senį Juozą Mantvidą, gyvenantį 243 E. 54 Str., New York City, Juozapą Eitvydą, 217 Berry Str., Brooklyn, N. Y. ir k. Montvydas, atvykęs Amerikon 1888 m., daug pasakojo apie Rietaviškio bagamazo Steponkos darbuotę, kaip lietuviškas knygas pardavinėdavęs per atlaisdus.

Eitvido, jo sesers Onos Stulskienės ir jo žmonos Alenos pasakojimu Serapinų namas šviečknoje palei patį šventorių, kuriuos vėliaus paveldėjo Marcijonos Serapinukės vyras, Kaz Poška, buvęs tinkamiausia vieta lietuviškų knygų skleidimui. Nuo senų senovės tie namai buvo samdomi davatkoms, pas kurias žmonės sustodavę „ant gaspados“ Niekur kitur tiek davatkų nebuvo, kaip šviečknoj. Devyniasdešimtais metais ir pirmiaus apie dvidešimt šviečkniškių davatkų verčiusios liet. knygų skleidimu. Skleidėdavęs knygas ir Pajudrio Toliušis, turįs brolių kunigą. Bene 1899 m. žandarai pas jį radę didžiausią knygų sądelį, kad net patys dyvijęsi, bet su brolio ir kitų kunigų pagalba jam pasisekė viską užslopinti. Žiogų Dom. Bliudžius buvęs visų apygardos šmugelninkų karaliumi. Jis platinęs ir knygas taipgi „Tėvynės Sargą“, „Varpą“ ir „Ukininką. Kitas žymus knygnešis buvęs Varniškių Tamas Lomsargis, baigęs Palangos gimnaziją. Daug pinigų išleidęs, kad išsisaugoti Sibyro už knygų platinimą. Visų šviečkniškių pasakojimu verta didžiausios pagarbos kaipo atsidėjusi knygų platintoja Marcijona Preitkaitė, iš Juškaičių kaimo, gyvenanti Bažnyčios gatvėje šviečknoje. Ji nuopat jaunystės per keturiasdešimt metų gudriausiu būdu platino lietuviškas knygas. Buvo ji siuvėja ir siudavo apygardos šeimininkėms drabužius, Turėjusi knygų sądelius krumuose. Reikiant kam knygų Marcijonos mergaitės padėjėjos parnešdavusios. Irgi atsižymėję platinimu knygų davatkos: Barbra Meizelaitė iš Jurkaičių kaimo, Agota Jurkaitė mirusios, taippat Andriejus Klumbis iš Stemplių, Juozapas Toleikis, iš Šiaulių kaimo, pamokytas vyrukas, žandarų susektas turėjo bėgti į Ameriką. Minėtini Petras Rusteika, pačiame parubežyje Bilvičių sodoj, klebonas Julius Micijauskas, Juozapas Riupšys, baigęs gimnaziją bet palikęs ukininku Kurmių sodoje, taippat kun. P. Rusteika ir jo brolis Antanas iš Raukų sodos, Serapinas Stanislovas ir jo brolis Kazimieras to paties kaimo ir Marcijonos Preitkaitės giminaitis, gyvenęs Joneliuose, Juozapas Rugys, gyvenantis pačioje šviečknoje ir bagamaznikas Račkauskas, kuris su vežimu veždavęs lietuviškus raštus.

Vincas Ražutis, pas kurį sulig Biržiškos 1869 m. žandarai radę daug lietuviškų knygų, tai Antano Ražučio tolimas giminaitis.

apie porą dešimtų metų važinėjo po lietuviškas Amerikos naujokynes, versdamasi knygų pardavimu. Serapinas su savo šeimyna apsigyveno Chicagoje, kur ir mirė pirm keliolikos metų. Viena jo duktė buvo ištekėjusi už A. Olševskio „Lietuvos“ leidėjo, sūnus gi, prasimokęs angliškai ir mokslus pabaigęs, buvo Aušros Vartų parapijos klebonu Chicagoje, o vėliaus įstojo į Marijonų vienuolyną.

V. Biržiška, rašydama „Mūsų Senovėje“ apie vyskupo Valančiaus gaminimą lietuviškų knygų Prūsijoje, paminė, jog rusų žandarų popierose Kaune, radęs paminėtą Barbora Serapinienę, pas kurią žandarai krata darydami, lapkričio mėnesyje 1869 metais, radę labai daug užrubežyje spaudintų lietuviškų knygų. Aikštėn iškelti žandarų raportai parodo, kad 1869, 1870, 1871 ir 1872 metais žandarai buvo suėmę keletą dešimčių gimamos literatūros platintojų: kunigų, zakristijonų, sodiečių vyrų ir moterų. Pas vieną Julioną Baldauckienę Tauragėje 1872 m. spalio mėnesyje žandarai radę virš tūkstančio lietuviškų knygų.*)

Amžina garbė ir dėkingumas atbudusios Lietuvos priguli Valančiui už tai, kad jis mokėjo sunaudoti savo gadynės dievobaimingumą, ypač jaunesniųjų, pavojingam draudžiamos spaudos platinimo darbei. Karaliną Laurinavičiutę, tą, anot Biržiškos, „pirmąją rimtą auką“ iš liaudies už spaudą, kaip nepataisomą kontrabandnešę 1872 m. išstremtą į Olonecko guberniją, sekė šimtai dievtų abiejų lyčių jaunuolių, kurie didžiausiu savo nuopelnu Dievui ir tėvynei laikė platinimą lietuviškų knygų. Dvasinių seminarijų auklėtiniai nuo Valančiaus laikų iki pat spaudos atgavimo pasižymėjo savo uolumu, tą garbingą darbą dirbdami.

Valančiaus pakviestas lietuvių kalbos profesorium

*) Platesnes žinias apie knygų platintojus (dar prie gyvos Valančiaus galvos), pabaigoje šeštos ir pradžioje septintos dešimtųjų metų, rasite šitų knygų psl. 54—59, kur kalbama apie vyskupo Valančiaus lietuviškų knygų gaminimą Mažosios Lietuvos.

į perkelta iš Varnių Kaunan Zemaičių Seminarija, „Anykščių Silelio“ autorius Baranauskas parašo savo pilną tikiybinių-tautiško įkvėpimo imną „Tu Lietuva, Tu-Dauguva“, kuri nuo seminarijos klierikų išmokus ima dainuoti visa Lietuva. „Anei rašto, anei druko mums turēt neduoda“, nusiskuzdami dainuoja jauni lietuviai ir lietuvės, bet, atsiminus Augščiausiojo Apveizdą, iš tūkstančių jaunų krūtinių išsiveržia: „Kad tu, gude, nesulauktum! Ne taip kaip tu nori, bus kaip Diev's prisakė Ne kaip tavo prisakai nedori“...

Svarbiame laikotarpyje teko vyskupui Valančiui savo sunkių sunkiausių darbus dirbti ir vargus vagrti. Savo pašaukima ir užduotį jis pilniausiai suprato. Išmokydamas bemokslus baudžiauninkus skaityti ir pamylėti savas knygas, jis vardan D'ėvo, tėvynės ir savųjų žmonių meilės paragines savo gentkartę dirbti tautinei kultūrai, pasimirdamas paliko visa eilę uolių uoliausių darbininkų. — Paliko Sederevičius, Južumavičius, Balvačius, Grinevičius, Kateles kunigų tarpe, o liaudyje šimtus Palangos Juzių siuvėjų, Antanų Tretininkų įvairių įvairiausių amatuose, Siaulėniškių Senelių, kurie rusų žandarams neįžiuromi dirbo savo darba, švietė žmones, drutino juose pasiryžimą nepasiduoti svetimųjų užmetamai kultūrai. Mūsų bajorijai sulindus ir paskendus lenkystės dumblyne, liaudis, Valančiaus išmokslinta, daug geriaus už bajorus ėjo savo tautos pilietines pareigas. Mirė Valančius 29 d. gegužės 1875 metais; dešimtį metų po spaudos uždraudimo, turėjo laiko išmokinti savo pasekėjus, kaip reikia mažos Lietuvos žmonėms patikti užsipuolimus didžiulės Rusijos, kad anie kuomažiausiai žalos mūsų tautai padarytų. Ir miręs Valančius ilgas metus buvo masių vadu. Kelias dešimtis metų po jo mirties visokie raštai užrubežvyje spausdinami turėjo jo užgyrimą: „išspausti daledžiu.“ Siemet sukakus 50 metų nuo mirimo to mūsų tautos vieno žymiausių didvyrių reikia mums galvas savo palenkti garbingai jo atminčiai. Naudinga nepriklausomos Lietuvos piliečiams iš Zemaičių milžino, antrojo Vytauto, darbų ir vargų stiprybės sau ieškoti.

Valančius ir Musų Kultūros Palaikytojai. *)

Musų praeities tyrinėtojai pripažįsta, kad lietuvių tauti-jinis atbudimas tai nepabaigos, bet pradžios 19-tojo šimtmečio vai-kas. Dr. Alseika sutinka su istorininku Alekna, jog tas atbudimas prasidėjęs Žemaičių žemėje. Pasak Alekno, pradžioje 19-to amžiaus susidaręs apie kunigaikštį Juozapą Arnulpą Giedraitį, Žemaičių Vyskupą, bajorų burelis, kurie, jausdamiesi lietuviais, "pasis-tatė sau augštą tikslą — gaivinti savo tėvų kalbą, pažinti praeitį, rinktisėnovės tautos tvarinius". Pats Giedraitis išvertęs naujo Įsta-tymo šventraštį lietuvių kalbon, gi jo žymiausiais pasekėjais buvę kilnus bajoras, Dionizas Poška, mačiusis "baudžiauninkuose savo brolių, kurs turi tiktai pavarde mužiko" ir Simonas Stanevičius, keletu lietuviškų knygų autorius. Kunigai to laiko rašytojai minė-tini: Viliunas, Gailevičius, Vizgirda, Kajetonas ir Ciprijonas Neza-bitauskai, ir Mogėnas Žemaičiuose o Aukštaičiuose Strazdas, "Pul-kim ant Kelių" autorius, kuris 1814 metais išleido savo poezijų rinkinį Vilniuje.

Lenkiškai rašę tuomet bajorai: Bogušas, Norbutas, Miekevi-čius, Kondratavičius, Jucevičius, ir t. t. Sulig Vilniaus Universi-teto revizoriaus pranešimo 1812 metais Šiaulių pavieta buvę mo-kinių: bajorų 679, miestiečių 23, valstiečių 799. Delei Žemaitijos valstiečių gerbuvio 19-tojo šimtmečio pirmoje pusėje buvęs žymus skaitlius mokslus išėjusių inteligentų iš valstiečių.

19-tojo amžiaus vidurys tai Daukanto, Valančiaus gadynė, kurioje susilaukiame visos eilės darbuotojų Daukanto Valančiaus pasekėjų: Ivinskis, Dovydaitis, Pabrieža, Račkauskas, Baranauskas, broliai Juškevičiai ir t. t. tai vis minėtini vyrai musų kultu-ros istorijoj.

*) Kun. A. M. Miluko paskaita Lietuvos Neprigulmybės 7 metų sukaktuvėse Maspetho lietuvių bažnytinėje svetainėje 16 d. vasario 1925 m.

Tame laikotarpyje pasaulis išgirsta ir apie Kristijono Doneičio veikalą — "Metų Laikus", tą didžiausią mūsų raštijos pažibą, kokios gali pavydėti lietuviams neviena Europos tauta. Genialus Tolmynkio lakštingala (miręs 1780 m.), nemirtinai padaręs savo 18-tojo amžiaus Prūsų lietuvių valstiečius, tautos atbudime sulošė žymią rolę. Irgi genialus Baranauskas, savo "Anykščių Šileliu" atkreipęs išmokslingo pasaulio atydą į lietuvių kalbos grožybes, "Pasikalbėjime Giesmininko su Lietuva" (parašytame 1859 m.) parodo, kokių didelių tautos mylėtojų ir budintojų buta a nuomet.

Tautinei samonei bujojant pas kitas tautas 19-to amžiaus antrojo pusėj galima buvo tikėtis jos didžiausio išbujojimo ir pas mus. Žiauri rusų priešpaua, panaikinusi lietuviškas mokyklas, uždraudusi spaudą ir tukstančius išmokslingų lietuvių ištrėmusi Si byran, iš kart sulaikė jos ugį, bet neilgam.

Žemaitijos genijus, Motiejus Valančius, išmokinęs visą šalį skaityti, visos tautos padedamas sugebėjo surasti priemones, kurios į niekus pavertė visus rusų pasiryžimus. Valančius iššaukia gyveniman naujus mūsų kultūros palaikytojus: slaptus draudžiamų knygų platintojus ir slaptųjų kilnojamų ukininkų šaudastogėse grįčiose mokyklų mokytojus-daraktorius.

Keliaujančius siuvėjus, iki tol vien baikininkus be gilesnės minties berniokus, Vysk. Motiejus sunaudoja liaudies apšvietimui, tretininkus, vien savo sielos ramybės jėškojusius jis padaro uoliausiais lietuvių kultūros nešiotojais, išmokinęs juos gabenti iš užsienių rusų draudžiamas lietuviškas knygas, platinti jas tarp žmonių ir, po išnaininimui lietuviškų mokyklų prie bažnyčių, mokytojauti kilnojamose iš vietos į vietą slaptose mokyklose.

Mūsų tautos ir valstybės istorija visai kitaip atrodytų, jei ne Valančiaus sumanytosios ukininkų namuose kilnojamos mokyklos, kurių mokiniai besimokindami savo prigimtoje kalboje skaityti knygas, vis per langą žiūrėdavę ar neateina "papatžandis" caro tarnas, rusas vldininkas.

Per kelias dešimtis metų rusinimo apaštalai, išnaikinę lietuvių kalbos mokslą pradedamose mokyklose, jokių budu negalėjo įveikti tų slaptų kilnojamų per ukininkų grįčias mokyklų.

Idealą tokio žandarų akims sunkiai įžiuromo slapto keliaujančio

mokytojo Vyskupas Valančius nupiešia savo veikale "Pasakojimas Antano Tretininko". Visas tas veikalas tai gyvenime prityrusio ir rusų spąstus pažinusio vyro pamokymas, kaip ir ką turi daryti lietuvių tretininkai, kad galėtų padėti Lietuvos žmonėms įgyti reikalingiausią jiems prigimtoje kalboje knygų skaitymo mokslą.

Atpasakoju čia paties Valančio žodžiais apie tuos klaidžiojančius mokytojus, kurie sukiausiai mūsų tautos prispaudimo laikais išpildė savo užduotį, išmokino Lietuvos liaudį skaityti savas knygas ir padėjo mūsų tautai apginti savąją kultūrą nuo kenksmingų rusicizmo užnašų.

"Dotnavos Klioštoriuje", rašo Valančius — "buvo vaikiukas vardu Antanas, kurs įsirašęs į trečiąjį zokoną šv. Pranciškaus, tarnavo klioštoriuje gyvenantiems kunigams, kaipo berniukas. Vos švėtomis dienomis tegebėjo apsimausti su zokono jupu, nes nebuvo prisiekęs amžinai buti klioštoriuje. Tačiau nuo zokoninkų išmoko gerai skaityti knygas ir įmaningai rašyti.

Jam begyvenant, nebliko klioštoriaus; paskutinis gvardijonas Prokopavičia tarė Antanui: 'Jau nebėsi mums reikalingas, eik kur tinkamas!' Šitas ir leidosi tiesiai į Devindonių ulyčią arba sodžių. Atėjęs tuojaus po uždušinei dienai, rudenyje, pakliuvo į namus pasiturinčio ukiniko Mateuszo, pasveikino jį papročiu katalikų, sakydamas: 'Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus!' O ukininkas atsakė: 'Ant amžių amžinųjų Amen!' Paskiaus svečias tarė: 'ar žinai ką, tėvai? esmi tretininkas Dotnavos klioštoriaus, moku gerai rašyti ir skaityti, jusų sodžiuje daug yra vaikų — jei norėtumėte, galėčiau juos rašto mokinti! Surink ukininkus, pašnekėsime ir sutarsime, ką ir kaip turime daryti.' Atsakė Mateušas: 'Gerai sakai, ein šitai adventas, o neturim kur vaikų leisti. Tarsi pats Viešpats tamsta mums atsiuntė. Rasi alkanas esi! Motyna pavaišins, o aš tuomi tarpu susiedus pavadinsiu.' Vyrams susiėjus, tarė Antanas: 'Šitai noriu jusų vaikus mokinti, algos nereikalauju; jei mano sermegėlė bemokinant nupilš, duosite geresnę, o pakoliai mokysiu — manę šersite.' Atsiliepė Jokubas: 'Bet kurioj grįčioj mokysi?' Antanas atsakė: 'Kad vienam ukininkui, daug vaikų surinkdami neįkirėtumėme, šiaip padarykime: per tris dienas bus iškala prie vie-

no žmogaus — visi vaikai prie jo susibėgs; pietums atėjus, skries vaikai namon valgyti ir vėl sugrįžs, o man duos pietų vietas gaspadinė. Po trijų dienų aš eisiu prie susiedo ir su manim vaikai. Nakvoti eis tie namon. Ir taip toliaus darysime.'

"Visiems ant to sutikus, ukininkai išsiuntė vaikiukus į Šaduvą ir Josvainius pirkti lementorių su knygelėmis, kurias parnešus susirinko vaikų trys dešimtys ir du, tuos Antanas ir pradėjo mokinti. Išgirdę apie tą iškalą Goščiųų ir Jaubutėnų sodžiai, taipogi prileidė savo vaikus. Taip susirinko jų keturios dešimtys ir trys.

Antanas, turįs jau keturias dešimtis su pyragu metų amžiaus, buvo labai dievobaimingas, drauge su vaikais klaupės kalbėjo kas vakarą poterius, vaikų nemušinėjo, nukaltusius ar slinkius gėbėjo pastatyti kertelėje ir paraginti, kad mokintusi, pats mokino, kaip yra sakoma, antsigulęs, nei žingsnio nuo vaikų neatsitraukdavo. Todėl vaikai už kits kitą mokinosi..." Taip rašo Valančius pirmąjį skyrių savo "Pasakojime Antano Tretininko".

Sekančiuose 28-se skyriuose randame su visomis smulkmėnomis gausiai pamargintomis žemaitišku jumoru aprašytas tokių keliaujančių mokytojų lekcijas: kad rusų valdžia kuomažiausia priežasties turėtų prikibti prie tokių kilnojamų mokyklų, visame Valančiaus "Antano Tretininko Pasakojime" politiniai klausimai beveik nepaliečiami. Tretininkas mokytojas pasakoja pirmiausia apie sutvėrimą pasaulio, apie Šv. Antaną, apie gerą darbą, sodiečių jumorą išlieja pasakose apie šunis. Šunys savo konstituciją pildydami, esą, neužkenčia visų gaspadoriui skriaudą darančių. "Užvis piauna žydas, maskolius ir ubagus. Žydas prie žmogaus ateinąs niekuomet jam gero neatneša, bet nori ką pelnyti, pavogti ar apgauti. Maskoliai ateinantieji lygia dalim nežada nieko naudingo gaspadoriui..'

Toliaus Valančiaus Tretininkas mokytojas mokina motinas, kad nekeiktų savo vaikų, vaikus, kad butų dorais ir tėvų klausytų, skelbia apie bausmes vaikams, tėvų neguodojantiems, nedoroms Mariutėms, gailėstingumo neturintiems ukininkams... Mokiniam mokslė pašokusiems Tretininkas mokytojas pasakoja iš Lietuvos istorijos pasakojimus apie: naujus išmonius, senovės Lietuvos pilis... Žemaičiams bekariaujant, kad išvytų iš Senkų pilies atėjūnus gudus, "gru, gru, gru! perkunas sugrūmojo. Visi sušuko: "Štai

Dievas jau ateina mums ant pagalbos". Antslinko iš jurės juodi raudoni debesiai, pakilo didis viesulas, jog ir pušis apsukuo laužė. Sustoję žemaičiai stebėjos į debesius, rankas iškelė ir meldėsi sakydami:

''Perkune dievaiti,
Nemušk žiamaitį,
Bet mušk gudą,
Kaip šunį rudą.''

Tris kartus vos tą maldą atkalbėjo perkunas — cinkt spyrė į gudų bokštą. Žemė sudrebėjo, o gudų bokštas įlindo į žemę su vasais jo apgynėjais... Prasidžiugę žemaičiai keletą gudų sužeistų, bet dar gyvų sudegino ant garbės savo dievų... Vaikams tas apsakymas didei patiko. Skriejo namon ir žadėjo tėvams savo papasakoti''.

Sunkiais pirmosios dešimties lietuvių spaudos draudimo metais tokie žmonės prieinamoje kalboje pasakojimai palaikydavę slėgiamųjų dvasią, sudrutindavę jų pasiryžimą nepasiduoti antmetamai moskolių, Lietuvos ukininko neprietelių, kulturai.. Pusė Antano Tretininko'' knygelių tai vien pasakojimai iš Lietuvos praeities apie kovas su vokiečiais, kryžiokais: (Vokiečiai pas Varnius, karė ant kalno Girgžduto, Vylius Žemaičio, kova pas Madžiogalio, Salantų pilis, pas ežerą Biržulį, pas Pelenę ir t. t.) Visuose tuose pasakojimuose daug žalos nevidonai pridarė žemaičiams, bet galų gale ir žemaičiams šviesi saulėlė užtekėjusi. Išmušę daugybes savo neprietelių žemaičiai paėmė anų turtą, arklius, pačias ir ''dabar musiejie vieną vokietį ant garbės dievų savo ant pilės sudegino...''

Pasakojime apie bajorą šeškų, Valančiaus Tretininkas mokytojas nusiskundžia ant pradėjusių atsirasti išdavikų, ką iš apmąudo įskųsdavo valdžiai skaitančius lietuviškas knygas: ''Justinas, kaipo pramokintas, gavo kažikame žemaitiškas mažas knygeles, parašytas apie dalykus anos gadynės ir balsu skaitė. Išgirdusi tai Marė samdyta mergelė, naktį nuėjo prie Maušo ir apsakė: 'Musų ponaitis turi kningeles vyresnybei priešingas'. Sugrįžo vėlai jau apigirtė ir atgulė greta Petronelės, savo draugės. Ta klausė: 'Kame buvai?' Ši atsakė: 'Buvau prie mūsų Maušo'. — 'Ką ten dirbai?' — 'Et norėjau pasakyti'. Tarė Petronelė: 'Ką toki

pasakyti?' — 'Kad ponaitis turi kningelių.' Petronėlė: 'Nu ką, pasakiai?' Ši: 'pasakiau; tiktai meldžiamoji neišsitar kam norint. Justinas ana dieną pabarė mane už tinginį — atgiežiau apmaudą.' Tai pasakiusi užmigo.

'Petronėlė ankstesniai už Marę kėlusi pasakė Justinui, kurs beregiant knygeles paslėpė. Mauša rytą metą davė žodį žandarams, kurie atvykę kratė Justino namus, bet knygelių nerado.'

Praktiškos didaktikos dėlei, butent kad kiek galima biauresniu parodyti išdavikų nedorą darbą, net Valančiaus žandarai keršija judoms išdavikams. Antanas Tretininkas tęsia:

'Vienas žandaras, žinodamas Marę danešus, drožė anai per ausį ir tarė: 'Oi prakeikti jūs žemaičiai, meldžiatėsi, spaviedojatėsi, tačiaus nei kokios meilės artymo neturite! Niekas tarp jūsų negali nei pabezdėti, kad mums nepranešumėte! Ar mes to reikalaujame? Už stiklą arielkos parduodate savo brolius! Oi jūs, katalikai, kaip šunes pasali — veiziate tiktai, kai įkasti kitus! Žydai, totoriai apgina savuosius, tyli, o jūs neklausiami sakote. Tu Mare, darodyk dabar, ką danešiai — jei ne darodysi, uždarysiu tave kalinėje.' Taip ir padarė. Nuvedęs į Krakenavą laikė dvi nedėli uždarytą...'

'Paskiaus nieks jos nebsamdė,' tęsia Valančiaus Tretininkas mokytojas. Turėjusi nelaiminga išdavikė nešintis iš savo apygardos. 'Sako Beisogalos parakvijoje gavusi vietą' tais žodžiais Antanas Tretininkas užbaigia nedoros Marės išdavikės istoriją..

Paskutiniame Tretininko pasakojimo skyriuje parodo mums autorius, kaip 18-tojo šimtmečio pradžioje Žemaičiai išvijo iš savo krašto Žuvėdų kariuomenę, kuri palikusi be jokios drausmės 'darė tą, ką vos didžiausias tērionis drįstų daryti su baisiu kaltininku.'

Krašto valdžios paskirtas paliuosuoti šalį nuo žuvėdų priespaudos, kunigaikštis Polubinskis, esą, 'išleidė į Telšių pavieta pasiuntinius, kurie įsakė, kad kožnas ukininkas vienos nakties buvyje papjautų savo namų žuvėdą, o jei kurs to nepadarytų — bus užmuštu ar pakartu. Uždraudė dabar, kad apie tą įsakymą nei vienas nepraneštų žydams ir moteriškomsiomis.'

Valančiui rašančiam 'Pasakojimus Antano Tretininko', kaip žinome iš istorijos, reikėjo nukentėti didžiausių persekiojimų iš žandarų pusės, daug nemalonumų patirti dėlei savųjų palaido lie-

žiuvio. Tad nedyvai, kad jo Antanas Tretininkas tęsia: "Žmonės nuokart nebuvo tokie vambros — ilgaliežiuviai, kaip šiandien: nei vienas nepranešė žuvėdams, o atėjus paskirtai nakčiai — kožnas savo terionį papjovė. Žuvėdų generolas, Plateliuose gyvenęs, išsigirdo Polubinskį su gauja žmonių traukiantį į Platelius, spėriai išsiuntė įsakymą, kad visi žalnieriai prie jo susirinktų, bet tie galvų pritrukę nekrutinosi; žemaičiai pagaliaus pasiuntinius išmušė. Persigandęs generolas De-la.Gardi surinko savuosius, Plateliuose pasilikusius ir taisėsi remties. Tuomi tarpu antpludo žemaičiai po valdžia Polubinsko. Žuvėdai bėgo į Kuršą; ties senąja Žagare buvo apsikapėiavę, tečiau užpulti nuo žemaičių spruko per Mintaują į Rygą ir ten užsidarė... Taip nusikratė terionus arba įsikunijusius velnius. Lygšioliai yra tarp žmonių giesmės ir pasakos apie žuvėdų nedorybę." — taip baigia savo pasakojimus Valančiaus Tretininkas mokytojas.

Kitą savos kultūros palaikytojo tipą — keliaujantį siuvėją Valančius aprašo "Palangos Juzėje."

Savu ypatingu rašymo budu, jis tartum gyvą stato prieš musų akis tą keliaujantį po visą šalį siuvėją, kuris, eidamas iš namų į namus ir siudamas žmonėms drabužius, žandarų pažvelgimo neužtraukdamas, kartu anuos ragintų palaikyti gražius senuolių papročius, mokintų dainų dainuoti, šventų giesmių giedoti, tautiškus žaislus žaisti, o reikalui atsiėjus ir pamokslą pasakytų, išvežant numirėlį į kapus.

"Pačiame pajuryje", pradeda 'Palangos Juzės' autorius, "Palangos miestelyje, buvo ukinikas Jons Viskanta, katalikas, pasituris žmogus. Jisai vedęs moterį iš Kretingiškių Elzė Šykšnelę, turėjo sunų, vardu Juozapą. Tą vaiką pramokino truputį rašto Palangos altarista, kunigas Jonas Baužinskis. Paaugusį sunų tėvas neturėdamas didelio pasisekimo žvejojime nei gintarų rinkime, nuvežė į Klaipėdą "kaip ožaitį ve-ve bliunantį" prie vokiečio meisterio, kad šis į dvyliką metų aną išmokintų drabužių siuti.

Bet Juzė, vos trejiems meteliams praėjus, sugrižo pas tėvą "Mano meisteris" kalbėjo jis tėvui — "piktas be galo, kad jį giltinė pagautų: vos, girdi, išėjęs į miestą truputį užtruksiu, tuojaus sugrižus šmaukšt — šmaukšt su bizunu per nugarą..." Atsakė tėvas, "meisteris tau davė šmaukšt — šmaukšt su bizunu, o nuo ma-

neš gausi čiakšt — čiakšt su lazda; ko grįžai nelaiku, mokslo nepabaigęs?" Juzė, bučiuodamas tėvui ranką, tarė: "to nebereikės, tėveli, — aš jau moku gerai čiakšt — čiakšt sukirpti ir dailiai susiuti. Ne ponams jug drapanas siusiu, bet žmonėms, del dirbimo mažiaus teuždirbsiu, bet duonos turėsiu..."

Beviešėdamas pas tėvus Juozukas — aštuoniolikos metų vaikas "pasisudė sau juodą šikšnos krepšelį su pasamonais, susidėjo į tą marškinius, skepetas, gelumbės jupele, siuvamąjį pirščiuką ir žirkles; pasakė tėvams su Dievu, apsilviko trumpais švarkais, užsimovė skrybelę, apsiavė prūsų papročiu klumpėmis, įsikabino į kukšterą savo šikšnos krepšelį, gavo nuo tėvo tris rublius ir iškeliavo Kretingos linkon..."

Jaunasis Palangos Juzė, Valančiaus pavyzdys visiems savo gadynės keliaujantiems siuvėjams, buvęs gražus jaunikaitis: "Jo akys buvo rudos, plaukai garbanuoti, veidas baltas, augumas vidutinis, pats tiesus ir liemeningas it nendrė." Klaipėdoj išmoko dar skripyčiomis džiržginti ir delto visuomet tas krepšyje nešiojosi. Šis savos kultūros apgynėjas paviršutine išvaizda nesiskyrė nuo kitų savo laiko berniokų. Kad pasekmingai galėtų išpildyti savo užduoti, autorius padaro jį nepaprastu, sulig jo metų gudragalviu.

Linkan Zarenų, parėjęs Minijos upę, kalnais becidamas sutiko "kasžin kokį paputžandį, greitai žmonių arkliais bevažiuojantį. Šis manę pamatęs sušuko: "Stoi". Aš nors nemoku butinai nė lenkiškai, nė rusiškai, vienok supratau reikiant stotis, todėl ir apsisistojau. Paskiau vėl rusiškai tare: "koho tibi toks?" Aš atsakiau: "neturiu kuodo ir neesmi nuo Skuodo." Paputžandis: "Mauš ti biloti?" Aš atsakiau: "nemoku rusiškai biloti." Nega-lėdamas su manim susikalbėti, važiavo šalin ir mojavo ranka sakydamas: "smutri, smutri, jau tavi į karčiamą najadu." Tų žodžių nesupratęs, kumbrinau į Zarėnus. Į karčiamą įlindęs klausiau vokiškai žydo, kas čia važiavo? Tas atsakė rusų asesorių važiavus..." Tikrai "prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae!"

Keturis metus Palangos Juzė vaikščioja po Žemaičius ir Aukštaičius siudamas visokius reikalingus žmonėms ir ponams drabužius, mokina jaunimą visokių dainelių, pasakas pasakojo, rimtesniems mėgina įtikti išrašydamas ir giedodamas šventas gies-

mes: apie Šv. Lauryną, Šv. Mateušą, Šv. Morkų ir t. t., džiūrgina savo skipyčiomis, jaunimą bemokydamas tautiškų žaislų... Neku-riose vietose jis taip įtikęs jaunuomenei, kad toji nenorėjusi ano išleisti, vienok darbą pabaigęs jaunas siuvėjas "toliaus keliauja" savo pasiuntinystę pildytų...

Tai pats Žemaitijos švietėjas, žiloje senatvėje rusų valdžios neleidžiamas aplankyti, nei per gromatą pamokinti savuosius, įsikunija jauname žemaityje ir gudrių gudriausiu būdu daro tikybiniai tautinę propagandą. "Et šioji gadynė nelaiminga; patys tik rupesčiai mus vargina, gražu bent per valandą jų neminėti", kalba Valančiaus žemaičiai pasiklausę Palangos Juzės dainelių ir, anam smuikuojant, šokiais išsimankštine.

Tai bene atviriausias veikale paminėjimas anų laikų baisios priešpaudos, kuri slėgė visą kraštą... Autorius mėgina nukreipti prispaustos tautos domę iš politikos į tautinės kultūros sritis.

Taip besidarbuodamas Juzė susirinkęs grašio, vedęs pačią ir ukį pirkti įstengęs. Po keturių metų nesimatymo jis vyksta su žmona tėvučių atlankyti. "Rudenio pavažiavo kasžinkas brėkstant pas Viskantą gražiais ratais, trimis dailiais bėrais arkliais ir su moteriške, kuri ant kelių turėjo vaiką. Elzbieta (Juzės motina), šokusi prie lango tarė: "kas čia, meldžiami, pavažiavo? Vėl! bene Juzė tiktai? Vardan Viešpaties! kame butų tą moteriškę gavęs?" Tai pasakiusi, spruko pro duris, sutiko savo sunų ir pradėjo iš džiaugsmo verkti..."

Tris savaites pas tėvus beviešėdamas Palangos Juzė išpasakojo visą savo keturių metų darbavimąsi, autoriaus jam užduotą. Realiame gyvenime netaip greit ir netaip lengvai viskas eina, bet supraskime, kad Valančiui, 1864 m. rašančiam savo tą veikalą, reikėjo stebuklingai pasekmingo Juzės, kuris padėtų jo "Antanui Tretininkui" ir jo sekretoriaus, kun. Dovydavičiaus "Saulėniškių Seneliui" baigti Daukanto Valančiaus gadynės darbą, palaikyti tikybiniai tautinės kultūros įtakoje mus žmones išmokusius skaityti lietuviškas knygas, padėti tvirtus pamatus busimai tautos nepriklausomybei.

Pasidėkojant p. Janulaičio darbštumui galime pasidžiaugti turį proga dirštelti per plyšėlį į penktos dešimtės praėjusio amžiaus metus, S. Daukanto laiškus skaitydami. Musų tautos branduolys

— liaudis, vaitodama po slegiančių baudžiatvies jungu, vien savo liudnas dainas dainuodama, sekdamas pasakas, atkartodama misles ir patarles, nemokėjo dar savo knygu skaityti. Gyvenimo gi jai skirta buvo neužilgo uzimti baigiančių istauteti bajoru vieta, patapti tautiskosios literaturos mecenatais ir pagalvius nepriklausomybes seklu sejkais. 1845 metais S. Daukantas laiske i Valančių, tuomet dar Varniu seminarijos rektoriu, skundzias, jog esas blogas zenklas tautai, kad i 2 metu visoje Lietuvoje teisparduota jo Abecelės tik apie pusketvirto simto egzemplioriu.

Po vienuolikos metu, Valančiu panaudojus visą Zemaiciu vyskupo sosto itaka kulturos pakelimui, visai kitokis buvo Lietuvos zmoniu paveikslas.

1856 metais Valančius reikalaujamas palengvinimo rusu cenzuros, kuri vien varzydavo lietuviska spauda, rašo Vilniaus mokslo apskricio globėjui: "Tamstai zinoma, jog mano vyskupijos gyventojai, apie milijona zmoniu... kiekvienas moka skaityti bent is maldaknyges..."

Simtai tukstanciu zmoniu skaityti pramoko nevien per isteitas parapines mokyklas, bet daugiausiai per pasidarbavima "Antanu Tretininku", "Palangos Juziu", "Sauleniskiu Seneliu..."

Minedami šiandien septintąsias Lietuvos Nepriklausomybės sukaktuves atsistojimu pagerbkime ir musų tautos didį Mokytoją Motiejų Valančių, kartu ir ano visus padėjėjus ir darbuotojus.

Kaip Valančiaus pamokyti tretininkai ir tretininkės suprato mokslo reikalingumą, parodo mums S. Kuševskis savo knygoje "Misija" (1879 m.), kurios skyriuje "Palajminti ubagaj dwasioje nes ju ira karaliste dangaus" (psl. 16, 17 ir 18) skaitome:

"Tajp tada mana brangus brolej ir seseris, zinokete jogiej tiktaj mokidami skajtiti wargdieniu waikus, sedami szirdese ju sekla kriksczcioniszku enatu (doribiu), dalidami aniems downaj dwasiszkas knigeles, apszwiesdami ju tamsu prota, atgajwindami apmirusi tikejima, zodziu sakant, darbuodamis apie lajme ir iszganima artima, tegalima uzpelniti missijonoriszka wajnika karalisteje dangaus. Imkimes dransez prie to szwento Apasztaliszko darbo, wisi darbuokimes tame didziausiame rej kale; wieni turedami lajka mokikim wajkelus, kiti ukwatikim prie moksla, kiti wel duokeme graszius ant spaudimo, pirkimo ir dalijimo warkszams dikaj

knigela, kožnas kuomi tikt galedami prisidekime prie to Diewiszko darba, idant wisi drauge galetumem igitu ir wartoti Apasztaliskajs užpelnajs. Labjausej jus esantis walna stona pasiszwentantis diewātarnystej, atsižadokit tinginistes, negaiszinkit weltuo lajka, ejkite ing sodžius-kajmus, griezias pawargelu, mokikete wajkus skajtiti, platindami kriksezioniszka szwiesa, kuotikriausej užpelniste sau amžinos szwiesibes giwenima karalisteje dangaus. — O jejgu nukentetumet prispaudimus, taj už tas sunkenibes aptureste muczalniskistes karuna; padejen wilti Diewuje, ejkite linksmindamis prie to szwenta darba, žinodami, kad už ta Apesztaliszka proce bus gausej brangus užmokesnes...

Brolej mana ir seseles!

Pirkit wisokias knigeles,

Patis ukwatnej skajtikit

Ir wargdienems jas daliket.

Mokikit warkszu wajkelus

Szelpkit biednus sirateles.

Platinkit tarp žmoniu szwiesa,

Kad tarp ju giwentu tiesa.

Paklausikit szitos rodos

Paskubikit ejt i sodžius

Gritelose pawargelu

Mokiti skajtit wajkelu.

Buste tikri missjonorej

Duos jums majsta gaspadorej.

O zoplotu gausit brangu

Nes pats Diewas duos jums dangu.

Nebijoket prispaudimu

Nej bajsniu persekiojimu;

Ejkit dransez to datirti,

Kad saldesnej butu mirti.

Už kanczes ir wargus kuno

Muczalniskistes karuna-

Aptureste prižadeta

Ir danguje aukszta wieta.

Ir ant psl. 24 ir 25:

”Tarp mielaszirdingu darbu pirmoje ejloje stow: mokiti pawargelu wajkus skajtiti, apswiesti anu tamsu prota del pažinimo ir garbinimo Diewa...

Jus tad nekaltos panos ir mergajtes, skajstos rojaus lelijos, jej tikt turite luosa sawa wale, nesedekite nej miesteluose, nej so-džuose ir kajmuose dikisteje, bet su karszta ukwata imkites prie mokinima wargdieniu wajku; kiek iszmokiste pawargelu skajtiti, tiek Aniolu globeju tu wajkelu aplankis jus walandoje mirima. Nesirupinkite ape majstą ir abdara, ta wiska suteiks jums gaspa-rus, kurio grincezoje procewosite...”

O brangiauses Žemajcziu ir Lietuwos duktereles, iszgirskite ta werksminga balsa skenstanczios tamsibese tiewines jusu: szitaj žodžejs Karalaus Pranaszo (Ps. 94) szaukia ant jus: ”ne užkietikit szirdžiu jusu”, neužtraukit ant sawes diewizkos korones: bet te-gul žiame ir dangus džiaugiasi isz darbu jusu, tegul busianczios pakalenes auksztina wardus jusu, tegul gimines giminems apsako garbinga proce jusu. Jus malones mergajtes, karsztu sawa pasi-szwentimu szioje ludnoje gadineje galite daug prisideti prie ap-ginimo musu szalies...

Kurie mokis wargdienelu wajkelus skajtiti,
Toku wardaj bus knigose dangaus užrasziti.
Jus paneles ir mergeles, ejkit prie to darbo,
O už tokia brangią proce rasit danguj skarba.

Prispaudimu, warginimu jau nesibajdikit,
Po griteles, kamareles wajkelius mokikit.
Sekit brange dangaus sekla szirdise wajkeliu,
Ir paaugusius mokikit ejti dangaus kelu.

Ir Žemajezej ir Lietuwej ir biedna sirata,
Dekawos jums, jog mokiti turite ukwata.
Wisu kampu wargdienielej pažins jus isz tolo,
Su szirdingu džiaugsmu swejkins kajp sawo Aniola.

Ejkit branges sesereles mokinti wajkelius,
Maloningajs szwelnejs žodžejs glauskite siratelus.
Wajku tiewaj duos jums walgi ir apdaris kuna,
O pats Diewas duos zoplota, auksine karuna.

Brangus darbas, graži proce, wajkelus mokiti
Garbint Diewa, millet wisus ir kningas skajtiti.

Jau del mum auszros žwajzde szwiesi užtekeje,
Nes po wisas griczias, trobas mokslas prasidejo.

Brangus auksas ir sidabras, bet mokslas brangesnis,
Saldus cukrus, saldus medus, o mokslas saldesnis...”

„Zvaigždės” leidėjams pernai sumanius išleisti tam tikras sudėtinės knygas — 20 m. spaudos laisvės sukaktuvėms paminėti — nelabai šiltai tas sumanymas mūsų šviesuomenės priimta. Darbais apsikrovę ne visi mūsų rašytojai dar ir šiandien, metams praslinkus, tegalėjo išpildyti savo prizadus. Darbas nusitęsė į 1925 metus, 50-ties metų Amerikos lietuvių organizuotės ir Vyskupo Valančiaus mirties sukaktuvių metus. Pasinaudodami ta proga savo pradėta darbą ryžomės baigti ne vien „spaudos laisvės, bet ir Amerikos lietuvių organizuotės sukaktuves minėdami. Literatinės medžiagos turime į valias. Leidėjai reikalingi visuomenės prisidėjimo prie išleidimo lėšomis, kad rengiamas veikalas išeitų tobulesnis. Greitesniam darbo užbaigimui dar reikia mums taipgi šiek tiek išmokslintų asmenų, kurie rinktų medžiagą Amerikos lietuvių organizacijų (draugijų) istorijai, taipgi istorijai žymesnių ir prasisiekusiųjų betkokiose gyvenimo sąlygose asmenų.

Taigi šiuo kreipiamės į mūsų besimokinančią jaunuo-
menę, kad vasaros atostogų laiką sunaudotų padėdami
mums šiame darbe. Duodame labai geras sąlygas gražiai
atostogų laiku susirinkti taip jiems reikalingo skatiko
ir kartu naudingą visuomeninį darbą dirbti. Atsi-
šaukite į knygų leidėjus, „Zvaigždės” redakciją, arba į
generalį mūsų igaliojinį šiame reikale, p. Vytautą Banaitį,
Lietuvos Universiteto studentų organizacijos buvusį at-
stovą, o dabar Lietuvos Karo Valdybos leidimu einantį
mokslą Pennsylvanijos Universitete, Philadelphia, Pa.

Julė Pranaičiūtė Kun. A. Milukas

3654 Richmond St. Philadelphia, Pa.

V. Banaičio adresas irgi 3654 Richmond St., Phila-
delphia, Pa.

1904—1924 ir 1875—1925.

1924 m. gegužės 7-tą dieną sukako 20 metų, kaip Rusu valdžia, priversta lietuvių didžiausio pasiryžimo, atšaukė savo uždraudimą lietuvių spaudos. Keturias dešimtis metų sunkiai vargo, nepasiduodama ir atkakliausiai kovodama visa mūsų tauta, kol laimėjo pergalę. Tauta kovon išjudinęs ir suorganizavęs Valančius mirė, nesulaukęs šviesesnių dienų.

Jo pasekėjas ir įpėdinis dainius A. Baranauskas irgi nesulaukė savo dainoje išpranašautos lietuvių pergalės. Nesulaukė jos ir dešimtys tūkstančių Lietuvos sūnų, kankinių dėl mūsų spaudos, kurių kaulus, anot Maironio — Baranausko įpėdinio — „vien baltina Sibyro sniegai“.

Visus mūsų tautinės sąmonės gaivintojus ir palaikytojus pagerbdami, jų kilnius darbus ir su jais surištus jų vargus, sielvartus tinkamai minėkime, sendami sau iš tų darbų stiprybę, kaip Dr. Kudirka mums pataria savo Lietuvių imne.

1925 m. birželio 29 d. yra 50 metų vyskupo Valančiaus mirimo sukaktuvės. Tais pat 1875 metais, kai Kaune mirė Lietuvos švietėjas, New Yorko mieste 7 lietuviai išeiviai sukūrė pirmą tikrai lietuvišką — šv. Kazimiero draugiją. Taigi šiomet reik minėti ir 50 metų Amerikos lietuvių organizuotės sukaktuves, nes Amerikos lietuviai sulošė neapsakytai svarbią rolę spaudos laisvės išgavime.

Tų ilgų ir atkaklių kovų karžygiams pagerbti leidžiamė knygas „Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvės“, kuriose bus mėginta apipasakoti draudžiamos lietuvių literatūros plėtimo keliai ir lietuvių išeivių Amerikoje darbai kultūros srityje.

Tos knygos turės palikti pamiuklu mūs pagarbos visiems išlaikytojams mūsų tautiškos samonės ir nepriklausomybės laistytojams. Leidėjų tikslu yra nevien pagaminti aprašymai visų mūsų žymesnių knygų platintojų, bet ir nušviesti gyvenimo sąlygos, kuriose anie dirbo savo neapsakytai paojingą darbą, teipgi nušviesti motyvai, kokie anuos paragino „darbuose nenusiminti ir neabejoti“, kolei abelnas siekis nebuvo pasiektas.

Geresniam darbo atlikimui leidėjai sutarė visus iš anksto užsimokėjusius prenumeratą (tų knygų kaina — 5 doleriai) garsinti sau lygiais bendraleidėjais. Kaip pirmutinis vysk. Mot. Valančius savo svarbų veikala „Zemaitių Wiskupiste“ tokiu būdu išleido ir paskui nevienos, ypač didesnės svarbos knygos, pas Amerikos lietuvius su pagelba prenumeratorių dienos šviesą išvydo, teip ir šito jubilėjinės knygos 50 dešimtų metų Amerikos Lietuvių organizuotės sukaktuvėse, yra leidžiamos visų tautiečių, norinčių prisidėti prie to garbingo darbo. Visų iš anksto užsimokėjusių vardai atspaudinami šiose knygoose, kaipo leidėjų, padėjusių savo lėšomis pagerbti lietuviškos kultūros rėmėjus. Knygoose skaitytojai ras daugybę dokumentų iš mūsų kovų už spaudos laisvę.

Sarašas mūsų tėvynmeilių inteligentų, kurie teikia savo morale bei materiale pašalpa jubilėjinių knygų „Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvės“ išleidėjams:

Lietuvos Universitetas Kaune,
P. Bučys, kunigas, Liet. Universiteto Rektorius,
Dr. J. Bielskis ir P. Zadeikis, Lietuvos Respublikos
Konsulai Amerikoje.

Redaktoriai ir advokatai:

Pr. J. Kalinauskas, advokatas, Boston, Mass.

F. J. Bagočius

„ „ „

J. Brenza, „ Chicago, Ill.

S. Vitaitis, „Tėvynės“ redaktorius

L. Simutis „Garso“ „

J. O. Sirvydas „Vienybės“ „

Chicagiškio „Varpo“ „

„Sandaros“ redaktorius

Darbininkų organo „Darbininko“ redakcija

„Draugo“ redakcija

Th. Shamis „Lithuania'os“ redaktorius

„Saulės“ redakcija.

Marė Kiziūtė L. Informacijos biuro vedėja

Katrė Kiziūtė

„ „ „

Marė Jurgeliūtė, S. L. A. C. Sek., N. Y. City.

Ant. Kižis, S. L. R. K. C. Sek. „ „ „

Dvasiškiei:

Prelatas Mykolas L. Krušas Chicago Ill.

Kun. Al. Skripka

„ Jg. Albavyčius „

„ B. Zindzius, Elizabeth, N. J.

„ J. Simanavyčius

„ P. Deksnys, Grand Rapids, Mich.

„ A. Kodis, Brooklyn.

„ N. Pakalnis „

„ S. Remeika „

„ Vanagas „

„ J. Lietuvninkas, Baltimorės,

„ Kelmelis, Newark. N. J.

„ P. Cesna, Mahanoy City, Pa.

- „ J. Kaulakis, Philadelphia, Pa.
- „ Ig. Zimblys „ „
- „ Kazys Urbanavyčius, Boston, Mass.
- „ P. Juras, „ „
- „ P. Strakauskas, „ „
- „ Ežerskis, Forest City, Pa.
- „ Daniunas, Naehua, N. H.
- „ V. Matulaitis, Easton, Pa.
- „ Juozas Jakštys, Rockford, Ill.

Daktarai, aptiekininkai, slaugės:

- J. C. Brenza, Chicago, Ill.
- P. J. Jakmauh (Jakimavyčius), Boston, Mass.
- J. C. Landžius (Seymour) „ „
- Fr. Puskunigis „ „
- A. L. Kapočius „ „
- K. Sidlauskas „ „
- J. Jonikaitis, Detroit, Mich.
- F. Matulaitis „ „
- Bacevyčia, Elizabeth, N. J.
- C. W. Dorosavage, Pottsville, Pa.
- J. Valiukas, Brooklyne
- M. Melčinskiūtė „ slaugė
- A. Stanislovaičiūtė, „ „
- A. Danisavage, Mahanov City.
- Mykolas Devenis, Waterbury, Conn.
- Vladas Lazdynas, Newark, N. J.

Bankininkai ir prekybininkai:

- A. F. Bredickas, bankininkas, Shenandoah, Pa.
- U. Bredickienė „ „ „
- J. B. Krotkus, bankininkas, Chicago, Ill.
- Kaz. Kazakauskas, Philadelphia, Pa.
- Antanas Cerekavičius „ „
- J. B. Mikalauskas, Boston, Mass.
- P. Mikalauskas „ „
- St. Baracevičius „ „

V. Paulauskas, Minersville, Pa.
Marė Veličkiūtė, Mahanoy City.
Petras Devenis, Waterbury, Conn.
Stulpinas, Chicago, Ill.
P. Baltutis " "
M. Akelis, Newark, N. J.
P. Kralikauskas, Newark'e.
Klimas, Maspeth, N. Y. City.
J. Ambraziejus, Brooklyn, N. Y.
J. Ginkus, " " "
J. Brundza, " " "
J. Levandauskas " " "
A. Mikalauskas, " " "
Aleks. Srubekis, " " "
Jonas Milius, Pittsburg, Pa.
J. Vaičiulis, Florence, Mass.
Andrius Smulkėtys, Maizville, Pa.
Kaz. Karalevičius, Frakville, Pa.

Bell Phone Oregon 3095 M

Dr. Ignotas Stankus

1210 S. Broad St., Philadelphia, Pa.

Lietuvišs Daktaras ir Chirurgas

Valandos: Nuo 9 iki 11 A. M.

.. 2 .. 4 P. M.

.. 7 .. 8 P. M.

Nedėliomis .. 10 .. 8 P. M.

Telephones Bell: Kensington 2651 W

Dr. F. Trygar**Gydytojas Akušeras ir****Chirurgas**

3119 Richmond Str., Phila., Pa.

Valandos: nuo 8 iki 10 Dvyto,
nuo 2 iki 4 ir nuo 6 iki 9 vakare,
nedėliomis nuo 11 iki 2 ir nuo 6
iki 9.

Lai **PAIN-EXPELLERIS**
Praveja Skauzumus!

Trinkite greitai taip, kad šia
stebėtinai linimentas persisonktų
per odą į patį vietą, iš kur
pacina nėsma gumai.

Pain-Expelleris pašalina kraujo
sukėjimą ir atstovs normalią
kraujo tekėjimą galomis.

35c ir 70c vaistinėse. Temykite, kad būtų
Inkero vaistinėms ant pakelio.

F. AD. RICHTER & CO.
Berry & South 5th Sts.
Brooklyn, N. Y.

Puikūs plaukai turėtų būti kiekvienos
moteries pasididžiavimo turtu, bet
pleiskanos ir naikinimo darbas diena
ranka rankon.

Ruffles

yra pleiskanų mirdinuoju priešu.

Prišūrėkit gerai savo plaukus ir gal-
vos odą pirm, negu tie paslaptinai
parazitai pakirs plaukų šaknis, apdengs
jų galvos odą neįvairiomis baltomis
lupynomis, kas bus priešastimi juvų
plaukų slinkimo.

Pirkite bonką Ruffles už 65c pas
savo vaistinėje šiandien, arba 75c
tiesiog per pašta iš laboratorijos.

F. AD. RICHTER & CO.
Berry & South 5th Sts.
Brooklyn, N. Y.

